

BROEDVOGELS VAN HET BEEKBERGERWOUDE IN 2023

Gerrian Tacoma

In 2023 heeft onze vogelwerkgroep voor het vijfde achtereenvolgende jaar een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in een deel van het Beekbergerwoud. Dit telplot is ca. 40 ha. groot en ligt in het voor publiek toegankelijke deel (figuur 1).

Van 1993 t/m 2018 hadden we een groter telplot in het Beekbergerwoud. Dit gedeelte van ca. 50 hectare ligt in een hoek ten westen van de A50 en ten noorden van de Woudweg. Aangezien de begaanbaarheid aan de oostkant van het gebied in de loop der jaren steeds slechter geworden is door verruiging, hebben we in 2018 besloten om te stoppen met dat plot en voor 2019 een nieuw BMP-plot aan te melden bij Sovon. Dit plot heeft als voordeel dat we gebruik kunnen maken van de wandelpaden. We gaan wel af en toe van het pad af om het hele gebied te kunnen bereiken, maar we hoeven minder vaak door de ruigte te lopen dan in het oude plot.

figuur 1 Kaart van het telplot

Ontwikkelingen in het gebied

Het Beekbergerwoud wordt wel beschouwd als het laatste oerbos dat Nederland heeft gekend. In de negentiende eeuw was het nog een uitgestrekt elzenbroekbos van 150 hectare dat bij Klarenbeek tussen de IJssel en de Veluwe lag. In de periode 1870-1871 werd het Beekbergerwoud na drooglegging volledig gekapt. Na de ontginning is het voormalige Beekbergerwoud meer dan een eeuw lang vooral een weidegebied geweest. In de negentiger jaren van de vorige eeuw heeft Natuurmonumenten aan de westzijde van de A50 een uitgestrekt gebied verworven. Hier werd in de winter van 2006/2007 gestart met de eerste fase van een groot project om iets van de oude glorie van het Beekbergerwoud te herstellen. Rond 2013 is een vervolg op deze maatregelen uitgevoerd.

In 2020 en 2021 was de toegankelijkheid van het gebied beperkt, vanwege de werkzaamheden aan de vlonderpaden. Deze waren in 2006 aangelegd en hadden voor een deel het eind van hun levensduur wel bereikt. Door kapotte planken werd het betreden steeds lastiger en nam het risico op struikelpartijen toe. Omdat vervanging niet op korte termijn gerealiseerd kon worden, heeft Natuurmonumenten deze paden in 2020 ter voorkoming van ongelukken afgesloten voor publiek. Gedurende twee jaar zijn er grootschalige werkzaamheden uitgevoerd, waarbij de paden op een aantal plaatsen ook verlegd zijn. Sinds het voorjaar van 2022 zijn de paden weer opengesteld voor publiek. In het gebied zijn zowel delen met een parkachtig landschap als zeer dichte elzenbosjes. Zoals bij een elzenbroekbos hoort, was het een groot deel van het seizoen erg nat in het gebied, waardoor sommige stukken eigenlijk alleen met laarzen aan begaanbaar waren.

Werkwijze BMP

Tellers waren dit jaar: Bert Peters, Gerrit de Jong, Pauline de Jong, Gerrit Rozeboom, Joop Weijn, Peter Lindeboom en Gerrian Tacoma. Tijdens de telrondes waren twee tot vier personen aanwezig.

Het gebied is geïnventariseerd volgens de uitgebreide territoriumkartering. Hierbij liepen de tellers een ronde door het gebied en legden territoriumindicerende waarnemingen van alle vogelsoorten vast. Territoriumindicerende waarnemingen verschillen per vogelsoort. Behalve om zingende of baltsende

mannetjes kan het ook gaan om paartjes, vogels met voer of nestmateriaal, nestvondsten en jonge vogels. De waarnemingen werden vastgelegd via de Avimap-app of op een papieren veldkaart. Bij gebruik van de Avimap-app is de tijdrovende klus van het overzetten van de waarnemingen van de veldkaart naar soortkaarten niet meer nodig. Na afloop van de telling kunnen de waarnemingen heel eenvoudig worden geupload naar de website van Sovon.

Er zijn zeven telrondes gelopen, waarvan één keer met de start om 8:00 uur. De overige bezoeken startten een half uur voor zonsopkomst. In tabel 1 staat een overzicht van de bezoekdata en -tijden.

Tabel 1 Bezoekdata en –tijden

datum	tijd (aantal minuten)
26-mrt	7:06 – 9:26 (140)
9-apr	6:31 – 8:43 (132)
23-apr	5:45 – 8:00 (135)
7-mei	5:32 – 7:46 (134)
21-mei	8:00 – 10:30 (150)
04-jun	4:42 – 7:02 (140)
18-jun	4:40 – 7:05 (145)

De tellingen vinden bij voorkeur plaats op zondag, omdat dan de geluidsoverlast van de A50 het kleinst is. Overigens is in de loop der jaren het verkeer op de A50 zodanig toegenomen, dat er ook op zondag wel sprake is van enige hinder door het verkeerslawaai. De looproute startte om en om bij de parkeerplaats aan de Woudweg en de parkeerplaats aan de Traandijk om niet steeds op ongeveer hetzelfde tijdstip op dezelfde plaats te zijn.

De waarnemingen werden op de website van Sovon automatisch geclusterd tot territoria. Na het clusteren hebben we alle territoria kritisch bekeken aan de hand van de criteria uit de handleiding van Sovon (Vergeer *et al.*, 2023) om eventuele invoerfouten er uit te halen.

Resultaten

De weersomstandigheden waren tijdens alle telrondes gunstig, dat wil zeggen droog en weinig wind. Alleen bij de start van de vierde telronde op 7 mei werd het zicht in het begin wat beperkt door grondmist. De temperatuur varieerde van 7°C bij de start van de derde telronde tot 18°C aan het eind van de zevende telronde. In tabel 2 staat een overzicht van alle soorten waarvan in 2019 t/m 2023 een territorium kon worden vastgesteld. Hierin staat tevens wat in 2023 de hoogste broedcode per soort was. Toelichting op de broedcodes staat in tabel 3. In tabel 4 staan de soorten gerangschikt per ecologische groep. Sommige soorten horen bij meerdere ecologische groepen.

Tabel 2 Overzicht van waargenomen broedvogels in het Beekbergerwoud in 2019 t/m 2023

jaar	2019	2020	2021	2022	2023	broedcode
dodaars	1	2	-	1	1	2
gauwe gans	-	1	1	2	2	3
grote canadese gans	-	1	-	1	-	3
wilde eend	1	-	1	2	1	1
buizerd	1	-	-	1	-	1
waterral	2	1	1	2	-	2
waterhoen	2	-	-	2	1	3
meerkoet	2	3	2	2	2	15
holenduif	-	-	-	-	3	2
houtduif	9	9	9	10	8	9
turkse tortel	-	-	-	2	-	
koekoek	2	1	2	1	1	2
groene specht	1	1	1	1	2	2
grote bonte specht	3	3	4	3	5	2
kleine bonte specht	1	1	-	1	3	2
boerenwaluw	1	-	-	-	-	
boompieper	2	3	2	2	3	14
witte kwikstaart	1	-	-	-	-	2
winterkoning	28	32	30	35	43	6
heggenmus	11	8	5	8	9	12
roodborst	7	9	8	7	10	2
roodborsttapuit	1	-	-	-	-	
merel	17	14	17	18	19	14
zanglijster	10	8	11	12	10	2
rietzanger	-	-	-	1	1	2
bosrietzanger	8	7	6	4	5	2
kleine karekiet	3	4	3	3	4	2
spotvogel	5	4	7	5	2	2
braamsluiper	-	-	1	-	-	
grasmus	16	13	17	17	14	9
tuinfluit	14	16	11	12	11	2
zwartkop	26	36	26	33	27	2

Tabel 2   **vervolg**

jaar	2019	2020	2021	2022	2023	broedcode
tjiftjaf	30	36	31	32	30	2
fitis	9	6	11	9	9	2
staartmees	1	1	2	1	2	12
glanskop	-	-	-	-	1	2
pimpelmees	8	12	8	5	9	14
koolmees	16	14	12	11	11	3
boomklever	1	-	-	-	-	6
boomkruiper	8	6	6	7	6	2
gaai	1	1	3	2	3	11
zwarte kraai	1	2	3	4	2	3
spreeuw	2	1	6	7	5	14
huismus	1	-	1	1	-	
vink	11	12	9	14	9	2
groenling	1	-	-	-	-	3
putter	-	1	1	-	2	12
goudvink	2	2	1	1	2	2
geelgors	-	1	-	-	-	
rietgors	7	4	3	2	1	2
aantal soorten	41	36	35	40	38	
aantal broedparen	274	276	262	284	279	

Tabel 3   **Toelichting broedcodes**

code	toelichting
1	Volwassen individu in mogelijk broedbiotoop
2	Zingend of baltsend individu in geschikt broedbiotoop
3	Paar in geschikt broedbiotoop
5	Baltsend paar in geschikt broedbiotoop
6	Bezoek vogel aan waarschijnlijke nestplaats
7	Alarmeren/angstkreten of ander gedrag dat wijst op aanwezigheid van nest of jongen
9	Transport van nestmateriaal, nestbouw of hakken/graven nestholte
12	Pas uitgevlogen nestblijvers, of uitgelopen donsjongen van nestvlieders
13	Gebruikt nest met onbekende inhoud
14	Transport voedsel of ontlasting
15	Nest met eieren

watervogels

Bij de watervogels waren er geen grote verschuivingen ten opzicht van 2022. Van de grote canadese gans, die vorig jaar één territorium had, is alleen tijdens de eerste telronde een paar waargenomen. Dit is te weinig voor het vaststellen van een territorium. Dodaars, wilde eend en waterhoen hadden elk één territorium, grauwe gans en meerkoet beide twee.

rietvogels

De rietzanger was voor het tweede achtereenvolgende jaar met één territorium aanwezig. Andere rietvogels met een territorium waren waterhoen, kleine karekiet en rietgors. De waterral is alleen tijdens de eerste twee telrondes gehoord en dat was buiten de datumgrenzen.

struweelvogels

Van de struweelvogels werden net als vorig jaar 164 territoria vastgesteld. Daarmee vormen ze nog steeds meest talrijke ecologische groep in het Beekbergerwoud. De winterkoning was de meest getelde

struweelvogel met 43 territoria, gevolgd door de zwartkop met 27 territoria. Van de roodborstapuit kon alleen in 2019 een territorium vast gesteld worden en van de braamsluiper alleen in 2021.

bosrandvogels

Er waren geen grote verschuivingen ten opzicht van 2022. De groene specht had één territorium, zwarte kraai en putter elk twee en de boompieper drie. Groenling en geelgors waren alleen in 2019 respectievelijk 2020 als broedvogel aanwezig.

bosvogels

Van de holenduif was konden drie territoria worden vastgesteld. De soort is weliswaar nieuw voor dit plot, maar niet voor het gebied. In het plot dat we tot en met 2018 telden was hij meestal met twee of meer broedparen aanwezig. Van de buizerd is alleen een paar keer een individu waargenomen dat geen territorium-indicerend gedrag vertoonde. Het aantal kleine bonte spechten was met drie broedparen ongekend hoog. Tijdens de tweede telronde hebben we hem op drie plekken verspreid door het gebied gehoord en gezien. Voor het eerst sinds 2017 konden we een territorium van de glanskop vaststellen. De tjiftjaf was met 30 broedparen zoals elk jaar de meest waargenomen bosvogel.

vogels van erven en bebouwing

De spreeuwen zijn mogelijk onderteld. De meeste zitten bij de woning aan de Traandijk en het is lastig vast te stellen waar allemaal vogels onder de dakpannen verdwijnen. Van de holenduiven zat één bij de woning aan de Traandijk, één bij de boerderij aan de Woudweg en de derde verder het gebied in.

soorten van de Rode Lijst

De huismus ontbrak in 2023. Er werden twee soorten van de Rode Lijst vastgesteld, te weten koekoek met één en spotvogel met twee territoria.

wel waargenomen, geen territorium

Tijdens de telrondes werden tien soorten waargenomen die volgens de regels voor BMP niet als broedvogel konden worden aangemerkt. Bij de ooievaar betrof het een ongeldige waarneming: een zichtwaarneming van een individu en geen nest. Van grote canadese gans, sperwer, buizerd, witte kwikstaart en grauwe klauwier waren er wel geldige waarnemingen, maar onvoldoende voor het vaststellen van een territorium. Waterral, boomklever, groenling en appelvink werden uitsluitend buiten de datumgrenzen waargenomen.

Tabel 4 Overzicht van broedvogels per ecologische groep in 2023

ecologische groep	aanwezig in 2023	afwezig in 2023	aantal territoria 2023
watervogels	dodaars, grauwe gans, wilde eend, waterhoen, meerkoet	grote canadese gans	7
rietvogels	rietzanger, waterhoen, kleine karekiet, rietgors	waterral	7
struweelvogels	winterkoning, heggenmus, roodborst, merel, zanglijster, bosrietzanger, spotvogel, grasmus, tuinfluiter, zwartkop, fitis, staartmees, goudvink, rietgors	roodborstapuit, braamsluiper	164
bosrandvogels	groene specht, boompieper, zwarte kraai, putter	groenling, geelgors	8
bosvogels	holenduif, houtduif, groene specht, grote bonte specht, kleine bonte specht, tjiftjaf, glanskop, pimpelmees, koolmees, boomkruiper, gaai, spreeuw, vink	buizerd, boomklever	95
vogels van erven en bebouwing	holenduif, spreeuw	turkse tortel, boerenzwaluw, witte kwikstaart, huismus	8
overige soorten	koekoek		1

Discussie

Holenduif en glanskop waren nieuw voor dit plot, maar beide zijn in het vorige plot wel meerdere jaren waargenomen. Van de waterral kon voor het eerst sinds we dit plot tellen geen territorium worden vastgesteld. Tijdens de eerste twee telrondes hebben we er wel eentje gehoord, maar kennelijk was dit een doortrekker. Andere vogels die in 2022 wél aanwezig waren maar in 2023 niet zijn grote canadese gans, buizerd, turkse tortel, braamsluiper en huismus.

Het totaal aantal soorten en broedparen wijkt niet echt af van het gemiddeld van de voorgaande jaren. Vijf jaar tellen in dit plot heeft nog geen spectaculaire waarnemingen opgeleverd.

Gebruikte literatuur

- *Bijlsma RG 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels, KNNV Uitgeverij, ISBN 90 5011 96 7.*
- *Van Kleunen A, Foppen R & van Turnhout C 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria, Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.*
- *NatuurCompendium 2003. CD-rom Milieu- en Natuurplanbureau, Centraal Bureau voor de Statistiek en Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek.*
- *Vergeer JW, Boele A, Van Bruggen J & Turnhout C 2023. Handleiding Sovon Broedvogelmonitoring: Broedvogel Monitoring Project en kolonievogels, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.*